

in finem Dominus mittat in messem Angelos suos. Antea ergo desertum erat, sed « Pinguescent fines deserti. » Ecce ubi Prophetæ non sonuerant, Dominus Prophetarum acceptus est : « Pinguescent fines deserti; et exultatione colles accingentur. »

XVIII. « Induti sunt arietes ovium¹ : » subaudiendum, « Exultatione. » Qua enim exultatione colles accingentur, hac induuntur arietes ovium. Ipsi arietes, qui colles. Colles enim, eminentiore gratia; arietes, quia duces gregum. Arietes ergo Apostoli induti sunt exultatione, gaudent de fructibus suis, non sine causa laboraverunt, non sine causa prædicaverunt. « Induti sunt arietes ovium: et » convalles abundabunt frumento : » Et humiles populi multum fructum afferent. « Clamabunt : » Inde abundabunt frumento, quia clamabunt. Quid clamabunt? » Etenim hymnum dicent. » Aliud est enim clamare adversus Deum, aliud hymnum dicere; aliud clamare sacrilegia, aliud clamare laudes Dei. Si clamas in blasphemia, spinas protulisti : si clamas in hymno, abundas frumento.

ENARRATIO

IN PSALMUM LXV.

Sermo ad plebem.

I. INSCRIBITUR in titulo Psalmus iste² : « In finem Canticum Psalmi resurrectionis³. In finem, » cum auditis

¹ Psal. LXIV, 14. — ² Vide D. Guillon, tom. XXI, pag. 538-542. — ³ Psal. LXV, 1.

quando Psalmi pronuntiantur : In Christum intelligite : dicente Apostolo : « Finis enim Legis Christus ad justitiam » omni credenti¹. » Quomodo ergo hic cantetur resurrectio, et cujus resurrectio quantum ipse donare et aperire dignatur, audietis. Resurrectionem enim Christiani novimus in capite nostro jam factam, et in membris futuram. « Caput Ecclesiæ Christus est, membra Christi Ecclesia². » Quod præcessit in capite, sequetur in corpore. Hæc est spes nostra : ad hoc credimus, ad hoc duramus, et perseveramus in tanta malignitate hujus sæculi consolante nos spe, antequam spes fiat res. Res enim erit cum et nos resurrexerimus, et in coelestem habitum commutati æquales Angelis facti fuerimus. Quis hoc sperare auderet, nisi Veritas promitteret? Hanc autem spem promissam sibi Judæi tenebant, et de bonis et quasi justis operibus multum gloriabantur, quod acceperant Legem secundum quam vivendo, et hic haberent bona carnalia, et in resurrectione mortuorum talia sperabant, de qualibus hic gaudebant. Propterea Sadducæis, qui negabant futuram resurrectionem, Judæi respondere non poterant proponentibus quæstionem, quam Domino proposuerunt iidem Sadducæi. Hinc enim intelligimus eos hanc quæstionem solvere non potuisse, quia Domino solvente mirati sunt. Proponebant ergo Sadducæi quæstionem de quadam muliere, quæ habuit septem viros, non simul, sed succedentes sibi. Erat enim hoc Legis ad populum propagandum, ut qui forte sine liberis defungeretur, frater ejus, si haberet, acciperet uxorem ejus, ad suscitandum semen fratri suo³. Proposita ergo illa muliere, quæ habuit septem viros omnes mortuos sine liberis, et ad hoc officium implendum ducentes fratris uxorem, dixerunt quærentes : « In resurrectione » cujus eorum erit uxor⁴? » Procul dubio Judæi non fa-

¹ Rom. x, 4. — ² Coloss. 1, 18. — ³ Deut. xxv, 5. — ⁴ Matth. xxii, 28.

tigarentur, non deficerent in ista quæstione, si non talia sibi in resurrectione sperarent, qualia agebant in hac vita. Dominus autem æqualitatem Angelorum promittens, non humanam carnis corruptionem, ait illis: « Erratis, ne- » scientes Scripturas neque virtutem Dei; in resurrectione » enim neque nubent, neque uxores ducent: neque enim » incipient mori, sed erunt æquales Angelis Dei¹. » Demonstravit quod ibi sit necessaria successio, ubi doletur decessio: ibi quia decessores non erunt, nec successores quærentur. Ad hoc enim subiecit: Non enim incipient mori. Verumtamen quia Judæi tenebant, etsi carnaliter, spem resurrectionis futuræ, gavisus sunt responsum esse Sadducæis, cum quibus illis erat de hac ancipiti et obscura quæstione certamen. Tenebant ergo Judæi spem resurrectionis mortuorum: et solos se ad beatam vitam resurrecturos sperabant propter opus Legis, et propter justificationes Scripturarum, quas habebant soli Judæi, et Gentes non habebant. « Crucifixus est Christus; cæci- » tas ex parte Israël facta est, ut plenitudo Gentium in- » traret²: » hoc Apostolo dicente. Cœpit etiam Gentibus promitti resurrectio mortuorum, credentibus in Jesum Christum quod resurrexerit. Inde Psalmus iste est adversus præsumptionem et superbiam Judæorum, pro fide Gentium ad eandem spem resurrectionis vocatarum.

II. Quodam modo, fratres mei, animum Psalmi audistis. In hoc quod dixi, in hoc quod proposui, tota vestra suspendatur intentio; hinc vos nulla cogitatio avertat: contra præsumptionem dicitur Judæorum, qui de justificationibus Legis sperabant sibi resurrectionem, et crucifixerunt Christum qui primus resurrexit, non membra resurrectura solos Judæos habiturus, sed omnes qui in eum credidissent, id est, omnes Gentes. Inde cœpit:

¹ Matth. xxii, 23-30, et Luc. xx, 27-36. — ² Rom. xi, 25.

« Jubilate Deo¹. » Qui? « Omnis terra. » Non ergo sola Judæa. Videte, fratres, quemadmodum commendetur universitas Ecclesiæ toto orbe diffusæ: et non solum dolete Judæos, qui gratiam istam Gentibus invidabant, sed plus hæreticos plangite. Si enim dolendi sunt qui collecti non sunt, quanto amplius qui collecti divisi sunt? « Ju- » bilate Deo omnis terra. » Quid est, « Jubilate? » In vocem erumpite [gaudiorum, si non potestis verborum. Non enim verbis jubilat, sed solus gaudentium sonitus redditur, quasi parturientis et parientis cordis lætitiæ in vocem rei conceptæ, quæ verbis explicari non possit. « Jubilate Deo omnis terra: » nemo jubilet in parte. Nemo, inquam, jubilet in parte: omnis terra jubilet, Catholica jubilet. Catholica totum tenet: quicumque partem tenet, et a toto præcisus est, ululare vult, non jubilate. » Jubilate Deo omnis terra. »

III. « Psallite autem nomini ejus². » Quid dixit? Psallentibus vobis benedicatur nomen ejus. Quid sit autem psallere, heri dixi, et credo meminisse Charitatem Vestram. Psallere, est organum etiam assumere, quod psalterium dicitur, et pulsu atque opere manuum vocibus concordare. Si ergo jubilatis, quod Deus audiat; psallite etiam, quod homines et videant et audiant: sed non nomini vestro. « Cavete » enim facere justitiam vestram coram hominibus, ut vi- » deamini ab eis³. » Et propter cujus nomen, inquires, psallam, ut non videantur ab hominibus opera mea? Attendite alio loco: « Luceant opera vestra coram hominibus, ut » videant bona facta vestra, et glorificent Patrem vestrum » qui in cœlis est⁴. Videant bona facta vestra, et glorificent, » non vos, sed Deum. Nam si propter vos glorificandos facitis opera bona, respondetur quod ipse dixit de quibusdam talibus: « Amen dico vobis, perceperunt mercedem

¹ Psal. lxv, 2. — ² Ibid. — ³ Matth. vi, 1. — ⁴ Id. v, 16.

» suam : » et iterum : « Alioquin mercedem non habebitis » apud Patrem vestrum qui in cœlis est¹. » Ergo, inquires, debeo abscondere opera mea, ne faciam coram hominibus? Non. Sed quid ait? « Luceant opera vestra coram hominibus. » Anceps ergo remanebo. Hac mihi dicitis : « Cavete » facere justitiam vestram coram hominibus : » hac mihi » dicitis : « Luceant opera vestra bona coram hominibus. » Quid observabo? quid faciam? quid relinquam? Tam non potest homo servire duobus dominis diversa jubentibus, quam nec uni diversa jubenti. Non ait Dominus : Diversa jubeo. Finem attende, in finem canta : quo fine facias, vide. Si ideo facis ut tu glorificeris, hoc prohibui : si autem ideo ut Deus glorificetur, hoc jussi. Psallite ergo, non nomini vestro, sed nomini Domini Dei vestri. Vos psallite, ille laudetur : vos bene vivite, ille glorificetur. Unde enim habetis ipsum bene vivere? Si æternum haberetis, nunquam male fixissetis : si a vobis haberetis, nunquam non bene vixissetis. « Psallite autem nomini ejus. »

IV. « Date gloriam laudi ejus². » Totam intentionem nostram in laudem Dei mittit, nihil nobis relinquit unde laudemur. Gloriamur inde magis, et gaudeamus : illi inhæreamus, in illo laudemur. Audistis cum legeretur Apostolus : « Videte vocationem vestram, fratres, quia non » multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, » non multi nobiles, sed stulta mundi elegit Deus, ut » confundat sapientes, et infirma mundi elegit Deus, ut » confundat fortia; et ignobilia mundi elegit Deus, et ea » quæ non sunt tanquam quæ sunt, ut ea quæ sunt eva- » cumentur³. » Quid voluit dicere? quid voluit ostendere? Descendit Dominus Deus noster Jesus Christus reparare genus humanum, et dare gratiam suam omnibus intelligentibus, quia gratia illius est, non merita eorum : et ne

¹ Matth. vi, 1, 2. — ² Psal. lxxv, 2. — ³ 1 Cor. i, 26-28.

quælibet persona gloriaretur in carne, infirmos elegit. Nam inde non est electus etiam ille Nathanaël. Quid enim tibi videtur, ut publicanum in telonio sedentem eligeret Matthæum¹, et non eligeret Nathanaël cui perhibuit testimonium ipse Dominus, dicens : « Ecce verus Israëlita, » in quo dolus non est²? » Intelligitur ergo Nathanaël iste doctus fuisse in Lege. Non quia doctos non erat electurus : sed si ipsos primo elegeret, doctrinæ suæ merito se electos putarent; ita illorum scientia laudaretur, et laus Christi gratiæ minueretur. Perhibuit testimonium tanquam bono fidei, in quo dolus non erat : sed tamen eum non assumpsit inter illos Discipulos, quos primum idiotas elegit. Et unde intelligimus quod ille peritus erat Legis? Quando audivit ab uno ex eis qui secuti erant Dominum, dicente : « Invenimus Messiam, quod interpretatur Chris- » tus : » quæsivit unde, et dictum est : A Nazareth : » et ille : « A Nazareth potest aliquid boni esse. » Procul dubio qui intellexit, quia a Nazareth potest aliquid boni esse, peritus erat Legis, et bene Prophetas inspexerat. Novi esse in illis verbis aliam pronuntiationem, sed a prudentioribus non est approbata, ut quasi desperasse videretur ille, cum audiens dixisset : « A Nazareth potest » aliquid boni esse? » id est, numquid potest? Sic pronuntians quasi desperaret. Sequitur autem ibi : « Veni, » et vide³. » Hæc verba, id est, « Veni, et vide, » utramque possunt pronuntiationem sequi. Si dicas, quasi non credens : « A Nazareth potest aliquid boni esse? » respondetur : « Veni, et vide » quod non credis. Rursus si dicas confirmans : « A Nazareth potest aliquid boni esse ; » respondetur : « Veni, et vide » quam vere sit bonum quod nuntio a Nazareth ; et quam recte credas veni, et experire. Hinc tamen existimatur doctus ille in Lege fuisse,

¹ Matth. ix, 9. — ² Joan. i, 47. — ³ Ibid. 41-47.

quia non est electus inter Discipulos ab illo, qui stulta mundi prius elegit¹, cum tantum ei perhibuerit testimonium Dominus dicens : « Ecce vere Israëlita, in quo dolus » non est. » Elegit ergo Dominus postea et oratores ; sed illi superbirent, si non prius eligeret piscatores : elegit divites ; sed dicerent merito divitiarum suarum se electos esse, nisi primo elegisset pauperes : elegit imperatores postea ; sed melius est ut Romam cum venerit imperator, deposito diademate, ploret ad memoriam piscatoris, quam ut piscator ploret ad memoriam imperatoris. « Infirma » enim mundi elegit Deus, ut confundat fortia ; et igno- » bilia mundi elegit, et ea quæ non sunt tanquam quæ » sunt, ut ea quæ sunt evacuentur. » Et quid sequitur ? Concluit Apostolus : « Ut non gloriatur coram Deo omnis » caro². » Videte quemadmodum nobis abstulit gloriam, ut daret gloriam : abstulit nostram, ut daret suam : abstulit inanem, ut daret plenam ; abstulit nutantem, ut daret solidam. Quanto ergo gloria nostra fortior et firmior, quia in Deo est ? Non ergo in te debes gloriari ; prohibuit veritas : sed quod ait Apostolus, hoc præcepit veritas : « Qui gloriatur, in Domino gloriatur³. Date ergo gloriam laudi » ejus. » Nolite imitari Judæos, qui quasi meritis suis volebant tribuere justificationes suas, et invidebant Gentibus accedentibus ad gratiam evangelicam, ut peccata omnia donarentur eis : quasi illi non haberent quod sibi donarentur ; jam, quasi boni operarii, mercedem expectantes. Et cum adhuc ægroti essent, sanos se esse putabant, et inde periculosius ægrotabant. Nam si vel mitius ægrotassent, non quasi phrenetici medicum occidissent. « Date gloriam » laudi ejus. »

V. « Dicite Deo : Quam timenda sunt opera tua⁴. » Quare timenda, et non amanda ? Audi aliam vocem Psalmi.

¹ 1 Cor. 1, 27. — ² Ibid. 27-29. — ³ Ibid. 31. — ⁴ Psal. LXV, 3.

« Servite Domino in timore, et exultate ei cum tremore¹. » Quid sibi hoc vult ? Audi vocem Apostoli : « Cum timore, » inquit, et tremore vestram ipsorum salutem operamini. » Quare, « Cum timore et tremore ? » Subjectit causam : « Deus est enim qui operatur in vobis et velle et » operari pro bona voluntate². » Si ergo Deus operatur in te, gratia Dei bene operaris, non viribus tuis ? Ergo si gaudes, et time : ne forte quod datum est humili, auferatur superbo. Nam ut noveritis hoc esse factum de ipsa superbia Judæorum, quasi se ex operibus Legis justificantium, et ideo cadentium : dicit alius Psalmus : « Hi in » curribus, et hi in equis, » quasi in suis quibusdam passibus et instrumentis ad erectionem suam : « Nos autem, » inquit, in nomine Domini Dei nostri magnificabimur. » Hi in curribus, et hi in equis : nos autem in nomine » Domini Dei nostri magnificabimur. » Vide quemadmodum illi extollebantur in se : vide quemadmodum isti gloriabantur in Deo. Propterea quid secutum est ? « Illis » obligati sunt pedes, et ceciderunt : nos autem surreximus, et erecti sumus³. » Audi ipsum Dominum nostrum hoc idem dicentem : « Ego, inquit, veni, ut qui » non vident, videant ; et qui vident, cæci fiant⁴. » Vide in una parte bonitatem, in alia quasi malitiam. Sed quid illo melius ? quid misericordius ? quid justius ? Quare ergo, « Qui non vident videant ? » Propter bonitatem. Quare, « Et qui vident cæci fiant ? » Propter elationem. Et vere videbant, et facti sunt cæci ? Non videbant, sed videre sibi videbantur. Nam ecce videte, fratres, cum dicerent ipsi Judæi, « Num sumus cæci ? Ait illis Dominus, Si cæci » essetis, peccatum non haberetis : modo autem quia dicis : Videmus, peccatum vestrum in vobis manet.⁵ » Ad

¹ Psal. II, 11. — ² Philip. II, 12, 13. — ³ Psal. XIX, 8, 9. — ⁴ Joan. IX, 39. — ⁵ Ibid. 40, 41.

medicum venisti, videre te dicis? Cessabunt collyria, semper cæcus remanebis: confitere te cæcum, ut illuminari merearis. Attende Judæos, attende Gentes. « Qui non » vident, videant, inquit: ideo veni, ut qui vident, cæci » fiant. » Ipsum Dominum nostrum Jesum Christum in carne videbant Judæi, Gentes non videbant: ecce qui viderunt, crucifixerunt; qui non viderunt, crediderunt. Ergo quid fecisti, o Christe, adversus superbos? Quid fecisti? Videmus, quia dignatus es, et membra tua sumus: videmus. Abscondisti Deum, objecisti hominem. Quare hoc? « Ut cæcitas ex parte Israël fieret, et plenitudo Gen- » tium intraret¹. » Ad hoc abscondisti Deum, et hominem aspectibus abjecisti. Videbant, et non videbant: videbant quod acceperas, et non videbant quod eras: videbant formam servi, non videbant formam Dei²: formam servi, qua major est Pater³, non formam Dei, propter quam modo audistis: « Ego et Pater unum sumus⁴. » Tenuerunt quod videbant, crucifixerunt quod videbant; insultaverunt ei quem videbant, non agnoverunt qui latebat. Audi Apostolum dicentem: « Si enim cognovis- » sent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent⁵. » Ergo Gentes quæ vocatæ estis, attendite ramos præcisos propter severitatem, vos autem insertos propter bonitatem, et participes factos pinguedinis oleæ, non altum sapientes, id est, non superbientes. « Non enim tu radicem portas, » ait, sed radix te. » Magis terreamini, quia videtis amputatos ramos naturales. Judæi enim per Patriarchas venerunt, de carne Abrahæ nati sunt. Et quid ait Apostolus? « Sed dicis: Fracti sunt rami, ut ego inserar. Bene; » propter infidelitatem fracti sunt: tu autem, inquit, fide » stas, noli altum sapere, sed time: si enim naturalibus

¹ Rom. xi, 25. — ² Philip. ii, 6, 7. — ³ Joan. xiv, 28. — ⁴ Id. x, 30. — ⁵ I Cor. ii, 8.

» ramis Deus non pepercit, neque tibi parceret¹. » Attende ergo ramos fractos, et te insertum: noli extolli super ramos fractos, sed magis dicito Deo: « Quam metuenda » sunt opera tua! » Fratres, si adversus Judæos olim præcisos de radice Patriarcharum extollere nos non debemus, sed timere potius, et dicere Deo: « Quam timenda » sunt opera tua: » quanto minus non nos debemus extollere adversus recentia vulnera præcisionum? Præcisi sunt ante Judæi, insertæ sunt Gentes: de ipsa insertione præcisi sunt hæretici; sed neque contra illos nos extollere debemus; ne forte præcidi mereatur, quem delectat insultare præcisis. Fratres mei, qualiscumque episcopi vox sonuit vobis: rogamus vos ut caveatis, quicumque in Ecclesia estis, nolite insultare eis qui non sunt intus; sed orate potius ut et ipsi intus sint. « Potens est enim Deus » iterum inserere illos². » De ipsis Judæis dixit hoc Apostolus, et factum est in eis. Resurrexit Dominus, et multi crediderunt: non intellexerunt cum crucifigerent, tamen postea crediderunt in eum, et donatum est eis tam magnum delictum. Fusus Domini sanguis donatus est homicidis, ut non dicam deicidis: « Quia si cognovissent, nun- » quam Dominum gloriæ crucifixissent³. » Modo homicidis donatus est fusus sanguis innocentis: et ipsum sanguinem, quem per insaniam fuderunt, per gratiam biberunt. « Di- » cite ergo Deo: Quam timenda sunt opera tua! » Unde timenda? « Quia cæcitas ex parte Israël facta est, ut pleni- » tudo Gentium intraret⁴. » O Gentium plenitudo, dic Deo: « Quam timenda sunt opera tua! » et sic gaude ut contremisceas, noli extolli super ramos præcisos. « Dicite » Deo: Quam timenda sunt opera tua! »

VI. « In multitudine potentiæ tuæ mentientur tibi ini-

¹ Rom. xi, 17-20. — ² Ibid. 23. — ³ I Cor. ii, 8. — ⁴ Rom. xi, 25.

» mici tui¹. » Ad hoc tibi, inquit, mentientur inimici tui, ut multa sit potentia tua. Quid est hoc? Intentius audite. Potentia Domini nostri Jesu Christi maxime apparuit in resurrectione, unde Psalmus iste titulum accepit. Et resurgens apparuit Discipulis suis². Non apparuit inimicis suis, sed Discipulis suis. Crucifixus apparuit omnibus, resurgens fidelibus: ut etiam postea qui vellet crederet, et credenti resurrectio promitteretur. Multi sancti multa miracula fecerunt, nullus ipsorum mortuus resurrexit: quia et qui ab eis resuscitati sunt, morituri resuscitati sunt. Intendat Charitas Vestra. Commendans Dominus opera sua dixit: « Operibus credite, si mihi non vultis » credere³. » Et commendantur etiam præterita opera Prophetarum; et si non eadem, tamen multa eadem, multa ejusdem potentiae. Ambulavit Dominus super mare, jussit et Petrum⁴. Numquid non ibi erat ipse Dominus, quando se divisit mare, ut Moyses cum populo Israël transiret⁵? Idem Dominus illa faciebat. Qui fecit ista per carnem suam, ipse illa faciebat per carnem servorum suorum. Illud tamen per servos suos non fecit, (nam ipse omnia faciebat,) ut aliquis ipsorum mortuus esset, et resurgeret in vitam æternam. Quia ergo possent dicere Judæi, cum miracula faceret Dominus: Fecit hæc et Moyses, fecit Elias, fecit Elisæus: possent sibi ista dicere, quia et illi mortuos resuscitaverunt, et multa miracula fecerunt: propterea cum ab illo signum peteretur, proprium signum commendans quod in se solo futurum erat, ait: « Gene- » ratio ista prava et amaricans signum quærit, et signum » non dabitur ei, nisi signum Jonæ prophetæ: sicut » enim fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus et tribus

¹ Psal. LXV, 3. — ² Act. x, 40. — ³ Joan. x, 38. — ⁴ Matth. xiv, 25. — ⁵ Exod. xiv, 21.

» noctibus, sic erit et Filius hominis in corde terræ tribus » diebus et tribus noctibus¹. » Quomodo fuit Jonas in ventre ceti? nonne ut postea vivus evomeretur? Hoc fuit infernus Domino, quod Jonæ cetus. Hoc signum proprium commendavit, hoc est potentissimum. Potentius est revixisse mortuum, quam non fuisse mortuum. Magnitudo potentiae Domini secundum quod homo factus est, in virtute resurrectionis apparet. Hanc commendat et Apostolus, cum dicit: « Non habens meam justitiam quæ » ex Lege est, sed eam quæ est per fidem Christi, quæ » est ex Deo justitia in fide, ad cognoscendum eum et » virtutem resurrectionis ejus². » Sic commendatur et alio loco: « Et si crucifixus est ex infirmitate, sed vivit » in virtute Dei³. » Cum ergo ista magna potentia Domini in resurrectione intelligatur, unde titulum Psalmus iste accepit, quid sibi vult, « In multitudine potentiae tuæ » mentientur tibi inimici tui, » nisi ut sic intelligas: Ideo tibi mentientur inimici tui ut crucifigaris, ideo crucifigaris ut resurgas? Mendacium ergo illorum ad commendandam multam potentiam tuam valebit. Quare solent inimici mentiri? Ut potentiam cujusque minuant, de quo mentiuntur. Tibi, inquit, contra accidit. Nam minus apparet potentia tua, si tibi illi non mentirentur.

VII. Attendite et ipsum mendacium falsorum testium in Evangelio, et videte quia de resurrectione est. Cum enim Domino dictum esset: « Quod signum ostendis no- » bis, quia ista facis⁴? » excepto eo quod dixerat de Jona, per aliam similitudinem hoc ipsum item dixit, ut noveritis hoc proprium signum maxime commendatum: « Sol- » vite templum, inquit, hoc, et in tribus diebus excitabo » illud. Et illi dixerunt: Quadraginta et sex annis ædi-

¹ Matth. xii, 39, 40. — ² Philip. iii, 10. — ³ 2 Cor. xiii, 4. — ⁴ Joan. ii, 18.

» ficatum est templum hoc, et tu in triduo excitabis
 » illud? » Et Evangelista, quid illud esset exponens:
 « Hoc autem, inquit, dicebat Jesus de templo corporis
 » sui¹. » Ecce hanc potentiam suam hominibus se demons-
 traturum dicebat, unde similitudinem de templo dederat,
 propter carnem suam, quæ erat templum latentis intus
 Divinitatis. Unde Judæi templum foris videbant, Numen
 intus habitans non videbant. Ex istis verbis Domini con-
 cinnaverunt falsi testes mendacium, quod contra eum di-
 cerent, ex his ipsis ubi commendavit resurrectionem suam
 futuram, loquens de templo. Dixerunt enim falsi testes
 adversus eum, cum quæreretur ab eis quid illum audissent
 dixisse: « Audivimus eum dicentem: Solvam templum
 » hoc, et post triduum resuscitabo illud². Post triduum
 » resuscitabo, » audierant. « Solvam, » non audierant:
 sed audierant, « Solvite. » Unum verbum mutaverunt et
 paucas litteras, ut falsum testimonium molirentur. Sed
 cui mutas verbum, o humana vanitas, o humana infirmitas?
 Verbo incommutabili verbum mutas? Mutas tu tuum
 verbum, numquid mutas Dei Verbum? Unde alio loco
 dicitur: « Et mentita est iniquitas sibi³. » Quare ergo
 tibi mentiti sunt inimici tui, o Domine, cui jubilat omnis
 terra? « In multitudine potentiæ tuæ mentientur tibi ini-
 » mici tui. » Dicent, Solvam: cum tu dixeris, « Solvite. »
 Quare te dixerunt dixisse, « Solvam; » et non dixerunt
 quod tu dixisti, « Solvite? » Ut quasi ipsi se a crimine so-
 luti templi defenderent sine causa. Christus enim, quia
 voluit, mortuus est: et tamen vos occidistis. Ecce concedimus
 vobis, o mendaces, ipse solvit templum. Dictum
 est enim ab Apostolo: « Qui me dilexit, et tradidit se-
 » metipsum pro me⁴. » Dictum est de Patre: « Qui pro-

¹ Joan. II, 19-21. — ² Matth. XXVI, 61. — ³ Psal. XXVI, 12. — ⁴ Galat. II, 20.

» prio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus
 » tradidit illum¹. » Si ergo Pater Filium tradidit, et Fi-
 lius semetipsum tradidit, Judas quid fecit? Pater tradendo
 Filium ad mortem pro nobis, bene fecit: Christus tra-
 dendo se ipsum pro nobis, fecit bene: tradendo Judas
 Magistrum pro avaritia sua², fecit male. Non enim quod
 nobis præstitum est de passione Christi, malitiæ Judæ de-
 putabitur: habebit ille mercedem malitiæ, Christus lau-
 dem gratiæ. Prorsus ipse solverit templum, ipse solverit
 qui dixit: « Potestatem habeo ponendi animam meam,
 » et potestatem habeo iterum sumendi eam: nemo tollit
 » eam a me, sed ego ipse pono eam a me, et iterum sumo
 » eam³. » Ipse solverit templum gratia sua, malitia ves-
 tra. « In multitudine potentiæ tuæ mentientur tibi ini-
 » mici tui. » Ecce mentiuntur, ecce creditur eis, ecce
 opprimeris, ecce crucifigeris, ecce insultatur tibi, ecce ca-
 put agitur: « Si Filius Dei est, descendat de cruce⁴. »
 Ecce quando vis animam ponis, et lancea latus percuteris⁵,
 et sacramenta de latere tuo defluunt; deponeris de
 ligno, involveris linteaminibus, poneris in sepulcro, ad-
 duntur custodes ne tollant te Discipuli tui; venit hora re-
 surrectionis tuæ, terra concutitur, monumenta scinduntur,
 resurgis occultus, appares manifestus. Ubi sunt ergo
 illi mendaces? ubi est falsum testimonium malevolentiae?
 Nonne in multitudine potentiæ tuæ mentiti sunt tibi ini-
 mici tui?

VIII. Da et illos sepulcri custodes; referant quid vi-
 derint; accipiant pecuniam, et ipsi mentiantur: dicant
 etiam ipsi moniti perversi a perversis, dicant a Judæis
 corrupti, qui in Christo noluerunt esse integri; dicant,
 mentiantur etiam ipsi. Quid dicturi sunt? Dicite, videat

¹ Rom. VIII, 32. — ² Matth. XXVI, 15. — ³ Joan. X, 18. — ⁴ Matth. XXVII, 46. — ⁵ Joan. XIX, 34.